

Klimaatverandering, migratie en gezondheid: wat is de connectie?

Klimaatverandering, migratie en gezondheid vormen drie centrale thema's die ons dagelijks leven en het publieke debat steeds meer beïnvloeden. Klimaatverandering heeft onder meer een impact op weerspatronen en ecosystemen, waar steeds meer mensen wereldwijd de gevolgen van ondervinden. Deze hebben dan weer een invloed op de gezondheid van mensen wereldwijd én op hun migratiebeslissingen.

Klimaatverandering

Veranderingen in temperatuur en neerslag leiden tot droogtes, hittegolven, waterschaarste en bodemdegradatie, maar ook tot overstromingen, als gevolg van extreme regenval, de stijging van de zeespiegel en een toenemend aantal stormen. Dit alles heeft grote gevolgen voor het levensonderhoud van mensen, met specifieke zorgen voor voedselproductie en verdere gezondheidsuitdagingen. Uiteindelijk kunnen deze leiden tot hongersnood, een grotere frequentie van infectieziekten, epidemieën en substantiële gezondheidseffecten, die op hun beurt mogelijks resulteren in een dalende arbeidsproductiviteit en economische terugval (IPCC, 2014). En al in 1990 schoof het Intergouvernementeel Panel over Klimaatverandering (IPCC) migratie naar voren als de grootste impact van klimaatverandering.

Klimaatproblemen en migratie wereldwijd

Uit onderzoek van Bekaert, Ruysen en Salomone (2021) blijkt dat mensen die worden blootgesteld aan klimaatproblemen, bijvoorbeeld vervuiling, overstromingen, droogtes of lange perioden van extreme hitte of kou, voornamelijk binnenlandse en intraregionale migratie-intenties en plannen ontwikkelen. Deze bevindingen ondersteunen het idee dat blootstelling aan klimaatproblemen mensen waarschijnlijk zal aanzetten om meer lokaal te migreren, hetzij binnen het land (meestal van het platteland naar steden) of naar andere nabijgelegen landen in de regio. De effecten zijn vooral sterk in landelijke en lage- en middeninkomenslanden in Afrika en Latijns-Amerika en het Caribische gebied. In Europa en in landen met een hoog inkomen in het algemeen, resulteren klimaatproblemen voornamelijk in hogere intenties om binnenlands te migreren. Deze bevindingen druisen dus in tegen het bestaande publieke beeld waarin klimaatverandering in de komende decennia aanleiding zou geven tot grootschalige permanente migratiebewegingen van arme naar rijke landen.

Gezondheid en migratie in Afrika

In Afrika beïnvloedt iemands gezondheidstoestand en ontevredenheid met de lokale gezondheidszorg ook de migratie-ambitie. Naast de typische drijvende krachten van migratie, zoals leeftijd, geslacht en scholingsgraad, blijkt ook gezondheid en gezondheidszorg een rol te spelen in de migratiebeslissing. Mensen met een slechte gezondheid zijn meer waarschijnlijk om te migreren naar nabije locaties. Maar mensen met gezondheidsproblemen én die tegelijkertijd ontevreden zijn over hun lokale gezondheidszorg blijken minder snel te verhuizen. Dit laatste kan erop wijzen dat deze mensen vastzitten in kwetsbare situaties zonder toegang tot adequate zorg. Gezondheidsproblemen hebben het grootste effect op migratie-ambities in Centraal- en Oost-Afrika.

Opnieuw migreren?

Toch is migratie geen enkele reis en – hoewel veel migranten uiteindelijk in hun nieuwe woonland blijven – keren velen ook terug of trekken verder naar andere landen. Wat motiveert deze migranten van de eerste generatie om te blijven of te verhuizen? Hierbij is er een belangrijke rol weggelegd voor sociaal-culturele integratie, sociale banden en toegang tot basisdiensten om migranten te behouden. Economische omstandigheden blijken veel minder een rol te spelen. Veranderingen in omstandigheden in het thuis- en gastland zijn ook belangrijk in de opvolgende migratiebeslissing, zoals economische groei in het thuisland welke migranten aanzet tot het migreren naar andere bestemmingen en hun niet aanmaant

tot terugkeer. Ook zijn er belangrijke verschillen waarneembaar tussen de motivaties van migranten afhankelijk van het inkomensniveau van zowel het gastland als het thuisland.

De complexiteit van de nexus

Uit focusgroep gesprekken met 30 huisartsen in Afrika kwam de complexiteit van de veelvuldige onderlinge interacties tussen klimaatverandering, migratie en gezondheid(zorg) aan bod. Lokale gemeenschappen in Afrika zijn reeds directe getuige van de gevolgen van klimaatopwarming, zoals extreme weersomstandigheden, bijvoorbeeld droogtes. Deze brengen directe en indirecte gezondheidsproblemen met zich mee alsook verstoorde gezondheidsdiensten. Migratie, al dan niet gerelateerd aan klimaatverandering, is vaak een strategie voor het zoeken naar gezonde levensomgeving, maar kan ook gezondheidsrisico's met zich meebrengen. Deze ogenschijnlijk afzonderlijke elementen moeten in feite als onderling verbonden elementen beschouwd worden, die elkaar zelfs versterken, en niet los van elkaar.

Klimaatverandering beïnvloedt in toenemende mate de levensomstandigheden (én gezondheid) over de hele wereld en zal naar verwachting de komende decennia een belangrijke bijdrage leveren aan menselijke migratie. Het grootste deel van deze migratie vindt echter meer lokaal plaats, binnen de grenzen van een land or naar nabije landen. Migratie zal echter geen uitweg zijn voor allen en mensen kunnen in kwetsbare situaties vastzitten, met alle gezondheidsgevolgen van dien.

Contact

Els Bekaert

Els.bekaert@ugent.be